

Z á p i s

z 35. zasedání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace

konaného dne 10. září 2018

od 13:00 hod. v budově Ministerstva práce a sociálních věcí, zasedací místnost Klub

Přítomni: dle prezenční listiny (Příloha k zápisu č. 1)

Navržený program

1. Představení programového prohlášení vlády - aby s ním byla činnost Rady v souladu a plnila tak svůj úkol poradního a pracovního orgánu vlády ČR.
2. Informace o práci na aktualizaci strategického dokumentu politiky stárnutí pro roky 2018 – 2022.
3. Informace o dalších činnostech Odboru rodinné politiky a Oddělení politiky stárnutí MPSV (dotační tituly, osvětová a koncepční činnost, zastoupení MPSV na jednání pracovní skupiny OSN v New Yorku).
4. Možné změny Statutu Rady - na požadavek z minulého zasedání Rady
5. Příspěvek zástupce Ministerstva vnitra, Odboru prevence kriminality, k tématu dobrovolnictví, především z hlediska jeho legislativního ukotvení.
6. Představení projektu „Neformální pečující II“ Fondu dalšího vzdělávání.
7. Další témata - na návrh členek nebo členů Rady.

Úvod

Jednání Rady vlády pro seniory a stárnutí populace (dále jen „Rada“) zahájila předsedkyně Rady, Dipl.-Pol. Jana Maláčová, MSc., ministryně práce a sociálních věcí (dále jen „paní ministryně“). Jedná se o druhé zasedání Rady v tomto kalendářním roce a první ve funkčním období této koaliční vlády. Rada se tedy schází v tomto složení poprvé, i když drtivá většina členek a členů jsou stejní jako v předchozích obdobích.

Paní ministryně ve svém úvodním slově představila priority vlády v oblasti proseniorské politiky a politiky stárnutí. Před třemi týdny se v Poslanecké sněmovně podařilo prosadit vládní návrh důchodové novely. V Programovém prohlášení vlády se mluví o důchodové reformě, o níž se jedná mezi koaličními partnery. Dále se mluví o revizi systému sociálních služeb. Na vládu se bude předkládat ke schválení strategický dokument týkající se stárnutí (viz dále).

Po potvrzení, že Rada je usnášeníschopná, paní ministryně přistupuje k hlasování o schválení programu. Nikdo k němu neměl ani nyní nemá připomínky.

Hlasování o schválení dnešního programu: pro 22, proti 0, zdrželi se 0.

Program byl schválen.

Druhou záležitostí administrativního charakteru je schválení zápisu z 34. zasedání Rady (Příloha k zápisu č. 2), které proběhlo 23. dubna 2018. Zápis včetně příloh byl všem členkám a členům Rady zaslán 14. srpna 2018. Nikdo neměl připomínky předem ani nyní.

Hlasování o schválení zápisu z minulého zasedání Rady: pro 22, proti 0, zdrželi se 0.

Zápis z minulého zasedání Rady byl schválen.

1. Představení programového prohlášení vlády - aby s ním byla činnost Rady v souladu a plnila tak svůj úkol poradního a pracovního orgánu vlády ČR.

Paní ministryně naplnila tento bod v úvodu zasedání. Nyní vyzvala k otázkám či diskusi, a protože se nikdo nepřihlásil, přistoupila ihned k dalšímu bodu programu.

2. Informace o práci na aktualizaci strategického dokumentu politiky stárnutí pro roky 2018 – 2022

Paní ministryně předává slovo vedoucí oddělení politiky stárnutí Mgr. Kateřině Kňapové. Rada je o dokumentu pravidelně informována. Dokument je nyní v pracovní verzi předkládán relevantním partnerům vč. členů Rady, kteří jej mohou připomínkovat. Dokument diskutoval pracovní tým tripartity nebo krajské platformy projektu Implementace politiky stárnutí na kraje a brzy bude vyslán do mezirezortního připomínkového řízení.

Paní ministryně otevírá diskusi, první se hlásí MUDr. Vladimír Dryml (Senioři ČR). Vladimír Dryml kritizuje absenci definice slova senior a používání různých věkových kategorií napříč textem. Dále se obává, jak dokáží ministerstva naplnit cíle otevření center duševního zdraví, když již dnes máme nedostatek zdravotnického personálu.

Na problematiku definice seniora reaguje Kateřina Kňapová. Ani v jiných evropských státech neexistuje jedna plošně používaná definice seniora. Někdy se nahlíží z pohledu arbitrárně určeného věku, jindy podle toho, zda člověk pobírá starobní důchod. Dokument se navíc zabývá také přípravou společnosti na stárnutí, proto pracuje také s věkovými kategoriemi např. 55+ jako se skupinou zvláště zranitelnou na trhu práce.

Dále reaguje zástupce Českého statistického úřadu Mgr. Dalibor Holý. Podle něj znevýhodnění spojená s rostoucím věkem přicházejí v různých oblastech v různý čas, např. problém najít si novou práci nebo potřeba paliativní péče. Mít tedy jedno univerzální číslo definující seniora nemá dle něj smysl. Obecně Dalibor Holý dokument chválí, především za zahrnutí paliativní péče a dobrovolnictví.

Dále se vyjadřuje RSDr. Zdeněk Pernes z Rady seniorů ČR. Zdá se mu problematické používat prognózu ČSÚ až do roku 2100. Druhá poznámka se týká bydlení a nákladů na něj, jak se o něm píše v analytické části dokumentu. Podle Zdeňka Pernese je situace mnohem pesimističtější a náklady na řešení budou muset být vyšší, než je v dokumentu navrhováno. Na druhou stranu Zdeněk Pernes chválí jiné části dokumentu, včetně zapracování již dřívějších připomínek od Rady seniorů a vyčíslení některých opatření.

Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA z Asociace poskytovatelů sociálních služeb chválí novou přehlednou strukturu dokumentu. Obecně je dle něj na větší diskusi, jestli jsou realistické odhady celkových nákladů dopadů stárnutí v příštích čtyřech letech, jak vychází z dokumentu. Jiří Horecký prosí o zaslání měřitelných indikátorů opatření z minulého strategického dokumentu Národního akčního plánu podporujícího pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017; a následuje série konkrétních připomínek: opatření k problematice dlouhodobé péče, otázka příspěvku na péči, jehož vydávání je pozastaveno v případě hospitalizace jeho příjemce, celkové změny systému příspěvku na péči, navýšení výdajů na zdravotní služby (které by mělo být doprovázeno reformou systému), zákon o sociálním bydlení, pracovní skupina pro pokračování zdravotní a sociální péče, plošně neprobíhající kontroly kvality stravování v domovech pro seniory, vytvoření standardů sociální péče, návrh delšího ošetřovatelského volna a finanční náklady na rozvoj mezigeneračních komunitních center.

Paní ministryně se krátce vyjadřuje k zákonu o sociálním bydlení. Navzdory Programovému prohlášení vlády podle pana premiéra nyní zákon o sociálním bydlení nebude, ale jedná se o zákoně o bydlení, resp. dostupném bydlení, jehož by sociální bydlení mohlo být podmnožinou.

Se svými připomínkami se nyní přihlásil Mgr. Jan Lorman z organizace Život 90. Jan Lorman dává ke zvážení, zda je název dokumentu správný, když stárnutí je už tady a řešíme současné věci, nikoli něco za nějaký čas. Jan Lorman zdůrazňuje dimenzi, kdy má společnost poskytnout starším lidem

takové podmínky, aby prožili své stáří kvalitně, smysluplně a co nejlépe dle vlastního uvážení, ale že v posledku to záleží na každém jednotlivci. Stárnoucí člověk dále potřebuje v měnícím se prostředí podporu v základních kompetencích – nabídka univerzit třetího věku od MŠMT je v tomto směru nedostatečná a neodpovídající době. A spadá celoživotní učení pod MŠMT, nebo jsou lidé na stáří jen sociální případ, nikoli plnohodnotný občan? Člověk má dostat podporu ve věcech, které nezvládá sám, pak může lépe fungovat samostatně a méně celkově zatěžovat systém. Další: trend vylidňování venkova se zastavil, zákon o sociálních službách potřebuje rozsáhlou novelizaci, podobně je třeba upravit příspěvek na péči či proces jeho posuzování, na to navazuje často tristní situace neformálních pečujících. Zde se v lepší definici povinností různých aktérů otevírá prostor pro podporu komunit na úrovni obcí, na což nyní není žádný plán a podpora.

Ing. Radmila Malá z Ministerstva financí má mnoho připomínek k použitým číslům a navrhovaným nákladům, ale nechá je všechny na řádné mezirezortní připomínkové řízení. Prof. MUDr. Hana Matějovská Kubešová CSc. z Fakultní nemocnice v Brně nabízí svoje zkušenosti s dosavadní úrovní péče o nemocné seniory a prosí o velký důraz na vzdělávání nejen zdravotníků v oblasti geriatry, ale také sociálních pracovníků a dalších lidí např. v domovech pro seniory, protože charakter opečovávaných se za poslední dobu rychle mění a nedostatečné vzdělání pracovníků zatěžuje fungování celého systému.

Vladimír Dryml prosí Ministerstvo financí, aby opravdu dobře počítali, především finanční dopady stárnutí nejen na MPSV či státní rozpočet, ale i na nižší samosprávné jednotky a zdravotní systém.

Paní ministryně doplňuje, že strategický dokument bude ještě před zahájením řádného připomínkového řízení diskutován na všech čtrnácti krajských platformách v rámci projektu MPSV Implementace politiky stárnutí na krajskou úroveň, kde se k němu mohou vyjádřit relevantní sociální partneři.

3. Informace o dalších činnostech Odboru rodinné politiky a Oddělení politiky stárnutí MPSV (dotační tituly, osvětová a koncepční činnost, zastoupení MPSV na jednání pracovní skupiny OSN v New Yorku)

Paní ministryně představuje Mgr. Lindu Sokačovou, která je nyní zastupující ředitelkou odboru 21 (Odboru rodinné politiky a politiky stárnutí) a předává slovo Kateřině Kňapové, aby informovala o dalších aktivitách oddělení politiky stárnutí. V minulých týdnech došlo k vyplacení dotací v rámci titulů „Podpora veřejně účelných aktivit seniorských a proseniorských organizací s celostátní působností“ (podpořeno 80 % přihlášených projektů), „Dotační program na podporu samosprávy v oblasti stárnutí“ (podpořeno všech osm přihlášených krajů) a „Obec přátelská seniorům“ (oceněno 13 z 27 přihlášených obcí). Při příležitosti Mezinárodního dne seniorů 1. října pořádá MPSV mezinárodní konferenci „Finanční dopady stárnutí populace a udržitelnost veřejných financí.“

Mgr. Pavel Sulík z Oddělení politiky stárnutí krátce hovoří o zasedání pracovní skupiny OSN ke stárnutí v New Yorku. Pracovní skupina se několik let zabývá lidskými právy starších osob a existuje návrh připravit závaznou konvenci pro tuto oblast.

Mgr. Irena Buršová z Oddělení politiky stárnutí informuje o výsledcích Ceny Rady vlády pro seniory a stárnutí populace. Členky a členové Rady mohli během léta zasílat nominace na tuto Cenu. Ty poté vyhodnotila porota složená z členek a členů Rady a zástupců MPSV. Cena se uděluje ve čtyřech kategoriích a oficiálně bude předána na zmíněné mezinárodní konferenci. V kategorii 60+, profesionál bude oceněna Mgr. Vlasta Růt Sidonová z Pražské židovské obce; 60+, neprofesionál JUDr. Jana Lexová, která léta dobrovolně pomáhá v mezigeneračním a dobrovolnickém centru TOTEM v Plzni; mezigenerační spolupráce, libovolný věk Mgr. Linda Obrtelová, která realizovala projekty v obecně prospěšné společnosti Mezi námi. Ve zvláštní kategorii vybírá vítěze předsedkyně Rady, tj. paní ministryně. Ta se rozhodla ocenit Ak. mal. Martinu Špinkovou, která spoluzaložila hospicové občanské sdružení Cesta domů.

4. Možné změny Statutu Rady - na požadavek z minulého zasedání Rady

O změny ve Statutu Rady dlouhodobě usiluje Zdeněk Pernes, který také o zařazení bodu požádal. Rada byla založena z popudu Zdeňka Pernese a Jana Lormana za ministra Zdeňka Škromacha v dubnu 2006 s představou, že se stane jakousi seniorskou tripartitou, aby se seniorská populace mohla podílet na rozhodování na věcech veřejných. Po českém vzoru vznikl podobný orgán na Slovensku – má však jiné postavení, rozhodování i funkčnost – zástupců seniorských organizací a těch ostatních členů je tam stejný počet. V české Radě jsou tři zástupci seniorských organizací z 28 a mohou být kdykoli přehlasováni. Rada seniorů požaduje, aby se podle tohoto vzoru proměnila česká Rada, aby mohly seniorské organizace více prosazovat a rozhodovat.

Paní ministryně a místopředsedkyně Rady, paní náměstkyně Mgr. Jana Hanzlíková otevírají diskusi. Vladimír Dryml upozorňuje, že se zde směšují dvě věci. Rada je poradní orgán vlády, jeho členové komunikují a vyměňují si informace, nejedná se o rozhodovací orgán, kde mohou jedni přehlasovat jiné. Návrh Zdeňka Pernese by také vyžadoval značně navýšit počet členů Rady, ale o zástupce kterých seniorských organizací? Vladimír Dryml nepovažuje tuto dobu na vhodnou pro tak rozsáhlé změny.

Paní ministryně reaguje, že vezmeme příspěvek na vědomí, aktualizujeme analýzu srovnání zastoupení v dalších poradních a pracovních orgánech vlády a k tématu se vrátíme příště. Paní ministryně uzavírá tento bod programu a současně se na zbytek zasedání omlouvá a odchází. Zasedání nyní povede paní náměstkyně Hanzlíková.

5. Příspěvek zástupce Ministerstva vnitra, Odboru prevence kriminality, k tématu dobrovolnictví, především z hlediska jeho legislativního ukotvení

Příspěvek přednáší JUDr. Michal Barbořík, ředitel odboru prevence kriminality z Ministerstva vnitra. Podle výzkumu organizace HESTIA se přibližně dva miliony lidí někdy zúčastnily nějaké dobrovolnické aktivity. ČSÚ předpokládá celkovou sumu 45 hodin za rok. Pokud by mnohé z těch aktivit nepokrývali dobrovolníci, musel by je zajistit stát či samospráva – dobrovolnictví přináší pro veřejnou správu úspory v řádu miliard korun. V ČR máme dvojí dobrovolnictví. Jedno probíhá podle zákona o dobrovolnické službě z roku 2002, v jehož rámci jsou programům udělovány akreditace, upraveny práva a povinnosti organizací i dobrovolníků. V rámci tohoto zákona probíhá spíše nižší množství dobrovolnických aktivit, více profesionálních a odborných. Většina organizací o akreditace neusiluje a jejich dobrovolnické aktivity probíhají na základě obecné soukromoprávní úpravy, tj. občanského zákoníku. Nejčastějšími oblastmi, kde se dobrovolníci zapojují, je pomoc seniorům, dětem, mládeži, zdravotně postiženým, sociálně vyloučeným či ve prospěch národnostních menšin. Zákon o dobrovolnické službě byl naposledy novelizován v roce 2014. V té době vzešel návrh na nový zákon o dobrovolnictví, který by upravoval dobrovolnické aktivity v celé jejich šíři, nejen akreditovanou dobrovolnickou službu. Ten však v meziresortním připomínkovém řízení doznal takových změn, že by nakonec vůbec nevedl ke zlepšení situace, a zákon nebyl dokončen. Místo něj začala realizace projektu „Koncepce rozvoje dobrovolnictví v České republice s akcentem na zajištění regionální a oborové dostupnosti dobrovolnictví v podobě dobrovolnických center“ financovaného z ESF, OP Zaměstnanost. Projekt má dva cíle – pilotní podpora regionálních dobrovolnických center a sběr podkladů pro meziresortní dokument Koncepce rozvoje dobrovolnictví v ČR. Nyní jsou k tomuto zřizovány pracovní skupiny. Mezi hlavní návrhy opatření patří institucionální ukotvení, financování, monitoring, propagace i výuka o dobrovolnictví na školách.

Do diskuse se přihlásil Zdeněk Pernes. Vadí mu, že se nebere spolková činnost, na které stojí občanská společnost, což jsou také desítky hodin měsíčně neplacených aktivit. Vladimíra Drymla zajímá, kolik letos a loni dostaly dobrovolnické organizace dotací, kdo dělá ty akreditace, zda byla k návrhu zákona o dobrovolnictví dělána RIA a zda mezi dobrovolnické organizace patří Člověk v tísni a Lékaři bez hranic. Další příspěvek do diskuse upozorňuje, že obecně s touto činností je spojena také odpovědnost, protože během ní také vznikají škody.

Michal Barbořík odpovídá Zdeňku Pernesovi, že je rozdíl mezi dobrovolníkem a členem spolku, kterému povinnosti vyplývají z jeho členství v tomto spolku. Člen spolku se i jinými způsoby podílí na chodu organizace, dobrovolník vůbec. Pokud však členovi spolku nevyplývají další povinnosti, může své aktivity v rámci této organizace vykonávat jako dobrovolník. Dotační titul na podporu dobrovolnických organizací je nyní na částce 15 milionů korun a přišlo na něj cca 230 žádostí v součtu na 35 milionů korun. Mgr. Nataša Diatková z Ministerstva vnitra doplňuje, že Člověk v tísni má akreditaci na svoje aktivity, ale dotace čerpá jen na projekt pomáhající sociálně znevýhodněným občanům v Ústeckém kraji. Lékaři bez hranic nemají akreditaci vůbec, jejich činnost je de facto profesionální práce, mimo rámec našeho zákona o dobrovolnické službě. Co se týče zodpovědnosti, tak na dobrovolníky v rámci dobrovolnické služby se vztahuje povinné pojištění, na které také Ministerstvo vnitra dává dotace. Pokud by se mělo povinné pojištění vztahovat na všechny dobrovolnické organizace, na to by MV nemělo prostředky a pro mnoho těchto organizací by takový režim byl likvidační. V této oblasti zůstala diskuse v rámci nového zákona o dobrovolnictví neuzavřena.

6. Představení projektu „Neformální pečující II“ Fondu dalšího vzdělávání

Z Fondu dalšího vzdělávání představuje projekt „Podpora neformálních pečujících II.“ a jeho dosavadní hlavní výstupy Ing. Jindra Dienstbierová, gestorka projektu. Tento projekt navazuje na stejnojmenný projekt z let 2014 a 2015, který byl hlavně analytický a zkoumal základní informace o neformálních pečujících v ČR, jejich potřebách a navrhoval opatření na jejich podporu. V současném projektu probíhá několik klíčových aktivit. Pravidelně se setkávají meziresortní a multioborová skupina, jejíž součástí jsou také zástupci MPSV, a současně skupina neformálně pečujících, obě skupiny jsou propojeny, aby relevantní aktéři mohli sdílet a komunikovat. Výstupem těchto setkání a také celého projektu bude strategický dokument na podporu neformálních pečujících. Dále vzniká metodika pro kraje a obce, která pomůže aktérům samosprávy provádět konkrétní kroky a opatření na podporu neformálních pečujících. Z výzkumných aktivit proběhlo velké dotazníkové šetření, výsledky i celá analytická zpráva jsou již k dispozici na internetu. Vytvořena byla příručka pro pečující, která má pro každý kraj konkrétní odkazy a kontakty. Pro sociální pracovníky, kteří přicházejí do kontaktu s pečujícími, byl vytvořen vzdělávací program, který je akreditován u MPSV i Ministerstva vnitra. Pilotně se zkouší také vzdělávací program pro samotné pečující. Postup projektu je průběžně monitorován a evaluován.

PhDr. Hana Geissler, metodička projektu, představuje hlavní výstupy výzkumných aktivit projektu. Na jaře roku 2018 proběhlo dotazníkové šetření s cílem zmapovat počty pečujících v české populaci. Podle výsledků je 20 % dospělých v ČR nějakým způsobem zapojeno do péče o blízkého člověka. Z toho kolem 400 tisíc osob (nejčastěji žen) poskytuje kompletní a náročnou péči, která má výrazný dopad na jejich životy. Přibližně 600 tisíc osob pečuje stále intenzivně, ale vedle toho i pracují a zvládají mít vlastní život. Asi 300 tisíc osob se stará běžně, nejčastěji o stárnoucí či staré rodiče, v rámci běžné rodinné reciprocit. V součtu je vidět, že neformální pečující není žádná malá skupina, ale poměrně silně zastoupená kategorie v populaci. V dotaznících lidé dále odpovídali, že tématu neformální péče by se měla věnovat větší pozornost, vynakládat více veřejných zdrojů a pečující si zaslouží více podpory a respektu. Hana Geissler ukazuje obsah příručky připravené na podporu pečujícím.

Paní náměstkyně Hanzlíková vzpomíná konferenci „Jsou pečující osoby pro naši legislativu neviditelné?“ v roce 2016. Od té doby se legislativně moc nezměnilo, ale téma neformální péče se objevuje stále častěji a dostává se mu větší pozornosti. Jan Lorman zdůrazňuje, že by neformální pečující měli mít statut a zakotvení v legislativě, protože odvádějí nenahraditelnou práci, za kterou je třeba je ocenit a podporovat. Kdyby přestali takto pečovat, znamenalo by to fatální kolaps. Na jednu stranu je třeba se ptát, co potřebují, aby nebyli existenciálně na okraji. Na druhou jsou často, byť zprostředkovaně přes příspěvek na péči, příjemci vysokého objemu peněz a i proto je třeba tyto vztahy uchopit, aby i oni byli součástí nějakého systému.

Ing. Eva Vrbová, MPA z kanceláře Asociace krajů ČR navrhuje, aby se v rámci neformální péče zvažovali také osoby mimo rodinu, např. sousedé, chalupáři, lidé y komunity. Ti často pečují o jinou osobu velmi, ale čelí ještě většímu množství překážek, např. možnosti získávat informace atp.

Jiří Horecký se dotazuje, jak bude zajištěno dokončení tohoto projektu, když bylo oznámeno, že ke konci roku 2018 bude ukončena činnost Fondu dalšího vzdělávání. Paní náměstkyně Hanzlíková odpovídá, že pevné termíny se ještě mohou měnit, ale tento projekt by byl převeden pod MPSV.

7. Další témata - na návrh členek nebo členů Rady

Sekretariát Rady neobdržel náměty na další body programu, nikdo se nepřihlásil na začátku zasedání, ani nyní. Paní náměstkyně Hanzlíková tedy po naplnění plánovaného programu 35. zasedání ukončila.

Zasedání trvalo cca 1 hodinu a 48 minut.

Přílohy zápisu

1. Prezenční listina - sken
2. Zápis 34. zasedání Rady 23. 4. 2018

V Praze dne 5. listopadu 2018 zapsala: Irena Buršová, tajemnice Rady, irena.bursova@mpsv.cz.